

**NOTES SOBRE L'ALOU QUE
POSSEÏA EL MONESTIR
DE SANTA MARIA DE SOLSONA
A SANT JUST DESVERN**

David Guasch i Dalmau

Membre del CES

Quan l'any 1243 el rei Jaume I efectuà la permuta de la seva senyoria de Sant Feliu de Llobregat junt també amb la batllia de les parròquies de Sant Joan Despí, Sant Just Desvern, Santa Creu d'Olorda i Sant Vicenç dels Horts, a canvi de les possessions i pertinences del castell de Tuïr, al Rosselló, el monarca es reservà la franquesa que tenia a les parròquies de Sant Just Desvern i de Santa Creu d'Olorda.¹

Posteriorment, en les diverses sentències respecte als límits d'aquesta senyoria i la seva jurisdicció, es fa constar que en aquesta senyoria hi ha homes i masos reials, d'església i també diverses terres en francs alous. Així, el capbreu general de 1347,² com també una de les còpies lliurades d'aquest mateix capbreu a Geralda, vídua d'Arnau Carbonell, emfiteuta de la Pia Almoïna de Barcelona, per una part, i Francesc Ferriol, per l'altra, senyors per indivís de la senyoria de Sant Feliu de Llobregat, pel seu mas, les terres i possessions d'aquest anomenat Carbonell, confessa que aquest mas termeneja amb una peça de terra que té en emfiteusi i que és un alou del monestir de Santa Maria de Solsona.³

En una data ja molt més tardana, el dia 5 de desembre de 1656, la còpia d'un capbreu amb reconeixements de drets de la Pia Almoïna de la catedral de Barcelona, llavors ja com a únics senyors jurisdiccional de la senyoria de Sant Feliu de Llobregat amb les també ja esmentades parròquies, en donar les afrontacions del mas Carbonell, diu que aquest, per la part de ponent, afronta una part amb el tenidor dit Baldiri Parellada, abans Ramoneda, alou de l'església de Santa Maria de Solsona.⁴

Pel que totes aquestes afrontacions ens aporten, ens cal pensar que hem de situar aquest alou entre el que avui és can Carbonell i can Vilar, a la part alta d'aquests dos masos, ja que per la part nord afronta amb Sant Joan de l'Erm. La seva extensió ens és totalment desconeguda.

Volem remarcar també que és molt interessant aquest capbreu amb reconeixement dels drets de la Pia Almoïna, perquè en una data tan avançada, mitjan segle XVII, l'emfiteuta Pau Carbonell reconeix que és home propi, soliu i afocat de la Pia Almoïna de la catedral de Barcelona, així com també subjecte als mals usos d'intestà, cugucia, exorquia, jova, tragina, host i cavalcada, firmes d'espoli, com ho havien estat els seus predecessors.

1. GUASCH, D., «Els Durfort, senyors del Baix Llobregat al segle XII...» *Quaderns d'Estudis Santjustencs*. I, pàg. 24. Ajuntament de Sant Just Desvern, 1984.

2. Obra citada.

3. Aquesta còpia es conserva encara a l'arxiu particular de la família de can Carbonell. El mal estat de conservació d'aquest document, amb un gran forat al bell mig, ha dificultat la seva transcripció. Per la importància que té aquest document, fou presentat a la XXXI Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos. L'Hospitalet de Llobregat, 1986.

4. «*Et terminantur dicti mansus cum terris et poccensionibus ipsius ab orienti in honore Andree Camprecios, partim et partim in honore Baldiri Parellada qui fuit Jacobi Ramoneda, et olim Francisci Moragas quam dicta parrochie, a meridie in carraria publica que ibit est, ab occidente partim in tenedone dicti Baldiri Parellada que fuit dicti Ramoneda alodio ecclesie beate Marie de Solsona, et partim in honore T. St. Feliu vidue qui fuit Petri Cardona, et antea dicti Francisci Moragas; et a circio in tenedone T. Albanell qui fuit domini Ludovico Monsuar, Barchinona populati qui fuit Petri Campmany, alodio Monasteri seu ecclesie Sancti Joannis de Heremo.*»

Aquest document ens fa palesa la voluntat expressa del manteniment en la redacció dels documents públics dels drets temporals de l'Església sobre allò que constituïen els drets dominicals de les senyories, malgrat que aquests drets no comportessin forçosament l'obligació d'aplicar-los, drets dominicals que, d'altra banda, ja havien estat derogats a la sentència arbitral de Guadalupe de 1486.

En diverses ocasions i consultant documentació antiga referent a Sant Just Desvern, hem trobat al·lusió al fet que l'església de Santa Maria de Solsona posseïa un alou a Sant Just Desvern. Aquest fet ens ha sobtat una mica, millor dit, ens ha obert la curiositat de saber com i per què aquest alou situat al nostre terme havia arribat a pertànyer als dominis de l'esmentada església de Solsona.

De fet, si analitzem una mica tot allò que havia constituït abans de la proclamació de les lleis desamortitzadores dels governs lliberals del segle passat, i sobretot la del ministre Mendizábal de l'any 1835, l'extens patrimoni temporal de què havia gaudit el clergat, tant el regular com el secular, ens adonarem tot seguit que l'Església arribà a gaudir de la possessió de la major part dels béns temporals, en definitiva, béns de mà morta.

Tots aquests béns que al llarg dels segles l'Església anà acumulant, majoritàriament no els havia adquirit per compres, sinó que li anaren arribant a les mans a través dels llegats testamentaris fets a l'hora d'expressar les darreres voluntats la major part de les persones en els darrers moments de la vida.

A partir del segle X trobem que en la majoria de testaments hi ha una al·lusió de donació expressa, per a remei de l'ànima del testador, de deixar, quan en molts dels casos no era tot, un llegat a l'església. Així al llarg dels segles, esglésies i monestirs arribaren a acumular la major part de terres i masos existents.

Els mateixos reis i comtes havien fet també, al llarg dels segles, llegats importantíssims en forma de donacions a esglésies i monestirs. Així mateix, moltes vegades les famílies, a l'hora de fer les dotacions dels fills i les filles que tenien vocació, o simplement per obligació de llurs pares, en fer vots per entrar en el clergat secular o regular, feien donació d'una terra o d'una casa.

Per donar només algunes referències, direm, per exemple, que, abans de la primera desamortització de 1835, l'Església, a la província de Tarragona, acaparava una bona part del total de les terres tarragonines, i esdevenia així el primer propietari agrícola d'aquesta província, amb un total de gairebé 11.000 ha. I això no és res si tenim en compte que els béns eclesiàstics a la província de Tarragona són només una sisena part dels de la província de Sevilla.⁵

Fins aquí és tot el que sabem per la documentació de can Carbonell: l'existència d'un alou que posseïa el monestir de Santa Maria de Solsona situat a la parròquia de Sant Just Desvern.

5. ROVIRA I GÓMEZ, J. S., *La desamortització dels béns de l'Església a la província de Tarragona (1835-1845)*, Tarragona, Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, 1979. També GUASCH, D., «La desamortització al terme del Montmell», *Miscel·lània Penedesenca*, 1981, Institut d'Estudis Penedesencs, Vilafranca del Penedès.

La recent publicació d'un diplomatarí⁶ del monestir de Santa Maria de Solsona ens assabenta que aquest monestir posseïa béns a diferents indrets del Penedès i del mateix comtat de Barcelona els segles X-XV. Així ens fa saber quan i de quina manera el dit monestir accedí a la propietat d'aquest alou situat al nostre terme.

D'aquest alou, motiu d'aquest treball, en tenim coneixements, com ja hem dit abans, per diverses referències en la documentació antiga de Sant Just Desvern, sobretot per la documentació de l'arxiu de can Carbonell, ja que fou aquesta casa la que lliurava el cens d'aquest alou a Santa Maria de Solsona.

El monestir de Santa Maria de Solsona posseïa béns al Penedès, al Baix Llobregat, al Vallès i a altres indrets del comtat i del bisbat de Barcelona.

Del Baix Llobregat, tenim constància que en posseïa a Cornellà, l'Hospitalet, Martorell, Sant Climent, Sant Just Desvern, Sant Joan Despí, Cervelló i algun altre. En alguns d'aquests termes potser només hi devia tenir algun petit alou, com és el cas de Sant Just Desvern.

Dels dos documents que posseïm referits a Sant Just Desvern, el primer, amb data 18 de juliol de 1243, ens notifica que es tracta d'un camp plantat d'oliveres, til·lers i arbres d'altres espècies, pel qual Arnau Carbonell i els seus prometen al mestre Martí i a la casa de Solsona, de la qual és procurador, pagar un cens d'un quartà de bon oli i correcte mesura de Barcelona.⁷

L'altre document, amb data 20 de febrer de 1245, és la donació que fa mestre Martí, canonge de Barcelona, de tots els seus honors i les possessions que té al Llobregat, a l'Eramprunyà, Santa Eulàlia de Provençana i Sant Just Desvern, a Déu i a Santa Maria de Solsona. Amb tot, aquests béns, els reté durant la seva vida.⁸

Per tant, és per aquest segon document, una vegada mort mestre Martí, que l'església de Santa Maria de Solsona entra en possessió plena i a perpetuïtat d'aquest alou situat en el nostre terme.

La tinença d'aquest alou per part de l'església de Solsona es devia acabar també amb la desamortització dels béns eclesiàstics, com ja hem dit.

6. BACH, Antoni, *Col·lecció diplomàtica del monestir de Santa Maria de Solsona: el Penedès i altres llocs del comtat de Barcelona (segles X-XV)*, Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, Direcció General del Patrimoni Escrit i Documental, Servei d'Arxius, Barcelona, 1987.

7. BACH, Antoni, obra citada, pàg. 142, doc. 100.

8. Bach, Antoni, obra citada, pàg. 143, doc. 101.

Apèndix

Perg. original núm. 1.301; 243 x 116 mm.

Sit notum cuncti, quod nos Arnaldus Carbonelli per me et meos promitto vobis Magistro Martino stipulanti nomine vestri et domus Celstone, cuius procurator estis, in omnibus honoribus et possessionibus quos ipsa domus habet in Barchinona et per totum Lupricatum a Rocha de Droch usque in mari, quod ego et mei tenentes subscriptum campum persolvemus vobis quamdiu vixeritis et post vestri obitum dicte domui vel cui regulares eius voluerint annuatim in festo Natalis Domini in pace sine aliquo diffugio et malitia censum unius quartani olei boni, nitidi recipienti ad rectam mensuram Barchinone, aportatum in Barchinona intus domum vestri vel cuiuscumque ipso regulares voluerint, quem vobis dare teneor pro campo cum olivariis et titleis et aliis arboribus diversi generis quos per vos et per ipsam domum teneo in parrochia Sancti Justi de Vercio apud casale, et ero inde vobis et ipsi domini fidelis atque legalis, et ad maiorem cautelam juro vobis per Deum et sancta eius .IIII. evangelia manibus meis corporalibus tacta quod hoc, ut dictum est vobis et dicte domui fideliter compleam et attendam atque inviolabiliter observem.

Actum est hoc quonto decimo kalendas augusti anno Domini millesimo .CC°.XL. tertio.

Sig+num Arnaldi Carbonelli qui hoc laudo et firmo.

Testes huius rei sunt Berengarius de Spellunciis et Ferrarius Morages et Bertrandus de Coscoyerio.

Sig (s. rec.) num Jacobi de Portu publici barchinonensis notarii qui hoc scribi fecit et clausit, cum litteris appositis in linea prima et emendatis in eadem et in .IIII. linea. Die et anno prefixis.

o o o

A.E.S. Perg. original núm. 1.309; 241 x 170 mm. Abecedari partit al tall superior.

Sit omnibus manifestum, quod ego Magister Martinus, barchinonensis canonicus, dono et [assero] Domino Deo et domui Sancte Marie de Solsona et eius fratribus et vobis Bernardo prior ipsius, damus nomine eiusdem domus recipienti hanc donationem omnes honores et possessiones, quos et quas ego emi et de cetero emam in illis honoribus quos ad vivolarium teneo a dicta domo in Lupricato, tam in termino castri de Araprunyano quam in parrochiis Sancte Eulalie de Provinciana et Sancti Justi de Vercio, quam in aliis parrochiis per omnia loca. Jamdictos itaque omnes honores et possessiones a me emptos et emendos in predictis cum introitibus et exitibus eomm et pertinentiis et cum omnibus locis, juribus, vocibus et actionibus mihi inde competentibus et competituris, dono et concedo perfecte donationis irrevocabiliter dono Deo et domui Sancte Marie de Solzona et eius fratribus in perpetuum. Inducens dictum dominum et eius fratres de predictis omnibus in corporalem

possessionem pleno jure, tamquam in rem propriam eiusdem domus et suorum fratrum. Retineo tamen mihi solummodo in vita mea hec predicta, ita quod teneam hec omnia quamdiu vixero et percipiam usum fructum eorundem omnium et meam voluntatem faciendam. Set post obitum meum omnes dicti honores et possessiones in jus et directum eiusdem domus integrer devolvatur. Ne vero ego possim vel possit aliqua alia persona unquam contra presentem donationem venire vel in aliquo revocare, omni juri et rationi sive consuetudini quantum ad hec ex certa scientia renuntio.

Actum est hoc undecimo kalendas marcii anno Domini .M°.CC°.XL°. quarto.

Et ego Magister Martinus subscribo. Testes huius rei sunt A. de Podio acolitus besulonus et Guillelmus de Faro.

Sig (s. rec.) num Jacobi de Porti publici barchinonensis notarii qui hec scripsi, cum litteris emendatis in .I. et .VIII. linea. Die et anno prefixis.